

הישג קיים

ד"ר אורלי קיים משהם גדלה במשפחה בת עשר נפשות, והיתה תלמידה חלשה ומנותקת שהתעניינה בעיקר בעיקר בעולמה הפנימי | בכיתה ז' היא התעוררה וגילתה את יכולותיה, סיימה תיכון בהצטיינות וכשחבריה נסעו לטיול אחרי הצבא, מיהרה לאוניברסיטה והפכה לד"ר לרטוריקה - היחידה בישראל | בימים אלה יצא לאור ספר הביכורים שלה "רטוריקה על כף המאזניים" החוקר את שפתם של שופטי בג"צ בפסקי דין שכתבו

מאת: איריס אלמגור

שמעתי אותה אומרת 'תלמדו, תלמדו'. ומהחסך הזה שלה אני הגעתי למקום בו אני נמצאת כיום."

ספרי על הבית בו גדלת.
"נולדתי ברמת גן למשפחה בת שמונה ילדים להורים יוצאי לוב. ההורים שלי היו אנשים קשי יום שגידלו אותנו בתנאים לא פשוטים, בדירת שיכון צפופה ובלי פינוקים. אבא היה פועל בתעשייה הצבאית ואמא שלי עבדה בניקיון ובטיפול בילדים. היו רק הצרכים הבסיסיים, אוכל, הרבה מאוד לימודים, חום ואהבה. לא היינו שונים או חריגים בסביבה, כולם היו כאלה. לא היה כסף למותרות אבל היינו מחויבים להיות מנויים בספריה ולהחליף

היא חוקרת את תחום לקות הלמידה ולא מפסיקה לפרסם מאמרים מדעיים בתחומי הרטוריקה והחינוך. "אני כל הזמן בעשייה, הכל מתוכנן ומדויק, אני אדם מאוד מעשי ואין אצלי זמן מבוזבז."

מה הוביל אותך לרצות כל כך ללמוד?

"הלימודים בבית בו גדלתי היו ערך עליון ומקודש. משהו שלא קיים היום. זה בא מאמא שלי שהיה לה חסך מאוד גדול מהילדות. מיד כשהחלה כיתה א' בטריפולי שבלוב, פרצה מלחמת העולם והיא נאלצה להפסיק ללמוד. מבחינתה זה היה הפספוס של החיים שלה ואת תחושת החמצה הזו היא העבירה אלינו. כל החיים

כשאורלי קיים השתחררה מהצבא, היא רק רצתה להגיע לאוניברסיטה. בשעה שבוגרי צבא אחרים תכננו את הטיול הגדול לחו"ל, קיים הגיעה לבר אילן והסתובבה שם בהלם מוחלט. "לא הבנתי איך יכול להיות שיש מקום כזה, עם כל כך הרבה ידע וחוכמה. את הולכת ב'רחובות' של ספרים' וחושבת לעצמך 'כמה אני לא יודעת, כמה יש לי ללמוד'."

23 שנים עברו מאז, ואורלי קיים היא דוקטור לשון עברית ותקשורת שכנועית ומומחית לרטוריקה. את הלימודים במסלול הישיר באוניברסיטת בר-אילן סיימה בהצטיינות יתירה. בשבוע שעבר ראה אור ספר הביכורים שלה, "רטוריקה על כף המאזניים" החוקר את שפתם של שופטי בג"צ בפסקי הדין שכתבו והנשען על עבודת הדוקטורט שהגיש.

קיים, 43, נשואה ואם לשלושה, גרה בבית פרטי בשכונה מ"ד בשם. היא מסוג הנשים שעושות כמה דברים בו זמנית, אולי כי חבל לה על כל רגע שבו היא לא לומדת. נכון להיום, בנוסף לעיסוקיה כחוקרת לשון, היא מנהלת את המכינות במכללה האקדמית בוינגייט ומשמשת כראש החוג ללשון וכמנהלת מרכז ללקויי למידה אותו הקימה בתוך המכללה. בנוסף,

"בית ספר יכול לגמור ילד בקלות. אני חושבת שיותר משהוא מגלה ילדים, הוא מכפספס אותם וההורים צריכים לעמוד על המשמר. אני לוקחת את בית הספר בעירבון מוגבל. הוא מכון לחשיבה בסיסית למכנה משותף לתלמיד הממוצע והשמרן. אם אתה בולט לכאן או לכאן בית הספר לא משתגע על זה"

"היום אפילו תואר ראשון כבר לא מספיק". ד"ר אורלי קיים

העובדה שאת מנהלת את המכינות במכון וינגייט קשורה בקשיים שהיו לך כתלמידה?

"יכול להיות, אבל אני שם בעיקר כי אני מאמינה שהמפתח להצלחה בחיים תלוי בהשכלה. למרות שיש גם מקרים אחרים, חריגים. כדי להצליח צריך לעבוד קשה וצריך השכלה. היום אפילו תואר ראשון כבר לא מספיק. הרף עולה ועולה מדי שנה ולכן חשוב לי כל כך לתת הזדמנות שנייה להשכלה. בעיני, המכינות הן המפעל החינוכי הכי חשוב שיש, ולנהל אותו זה סוג של שליחות".

חשין קרא לה לבוא

הדוקטורט, הגיע במקרה, מבלי שתכננה. "הייתי ילדה בת 23 כשסיימתי תואר ראשון (בהצטיינות יתירה, א.א.) והגיעה הצעה מהאוניברסיטה למסלול ישיר לדוקטורט. התלבטתי בין לימודי משפטים לבין דוקטורט בלשון עברית

ספר כמעט כל יום. אני זוכרת ילדות שמחה ומאושרת עם הרבה ילדים ומשחקי רחוב".

איזו תלמידה היית?

"בבית הספר היסודי הייתי תלמידה חלשה מאוד. זה היה סוג של אוטיזם. חייתי בעולם משלי, קראתי המון ספרים וצללתי לתוך עולם של אגדות וסיפורים. בקושי תקשרתי עם הסביבה. האחים שלי מספרים שהם ניסו 'להעיר' אותי כל הזמן. ובאיזה שלב באמת התעוררתי. היום בדיעבד אני חושבת שהייתה לי סוג של לקות למידה. בסוף כיתה ז' התרחש השינוי. התחלתי לתקשר עם בית הספר וללמוד. גיליתי שיש לי זיכרון מצוין ושאתי תלמידה טובה בתחומים ההומניים. הציונים שלי עלו ויכולתי להתקבל לתיכון עיוני. הגעתי לתיכון בליך ברמת גן ושם חטפתי שוק והבנתי כמה אני לא יודעת. בבליך למדתי איך ללמוד וזה היה הדבר הכי חכם שעשיתי מבחינת למידה. את התיכון כבר סיימתי בהצטיינות".

ד"ר אורלי קיים

וברטוריקה ובסוף בחרתי במסלול הדוקטורט. ההתחלה הייתה מופלאה עד שהמנחה שלי, פרופ' רחל לנדאו ז"ל, עברה שבץ פתאומי ואני נשארתי לבד. זה היה כמו ללכת באפלה, הלכתי לאיבוד. אחרי שהבנתי בתוך

איזה קושי אני נמצאת, החלטתי להתקשר לשופטים מישאל חשין ודליה דורנר ולספר להם מי אני, מה אני עושה ומה קרה למנחה וחשין אמר לי 'בואי לבית המשפט'. הוא בעצם ממש חנך אותי. חלק מהדוקטורט מתייחס לפסקי הדין שלו כי הוא פורה בצורה בלתי רגילה. יש לו לשון מדהימה ופסקי דין מאלפים".

בסיום התואר הראשון נישאה קיים לבן זוגה ובמהלך הלימודים הפכה לאם לשלושה ילדים. בגיל 29 עלתה לקבל את הדוקטורט עם שני ילדים קטנים על הידיים, אחד מכל צד.

איך את מתמרנת בין האימהות לקריירה?

"זה לא עולם מושלם וזה לא פשוט. אורח החיים שלי הוא כזה שכל הזמן יש צורך לעשות ויתורים. כשאני בעבודה אני לא בבית, כשאני כותבת אני לא מנהלת,

"רטוריקה היא סוג של אמנות. יש בה המון יופי והמון קסם. כששומעים נאום משובח, זה לא סתם עובר ליד האוזן, זה מביא להתרוממות רוח. זה עושה טלטלה. יש עמים שאחרי שהם שמעו נאום - הם יצאו למלחמה. נאום גטיסבורג של אברהם לינקולן או 'יש לי חלום' של מרטין לותר קינג הם נאומים ששינו את ההיסטוריה"

לא יודע איך לצאת ממנה, תני לי משבר ואני אשמח לפתור את הפלונטר. זה כמו לפתור חידות".

נאומים ששינו את ההיסטוריה

ראשית ספרה של קיים בפסק דין של השופט ד"ר זילברג שהגיע לידיה באמצעות הפרופ' רחל לנדאו ז"ל. "הייתה זו הפעם הראשונה שהצתי בפסק דין, ואודה שנפגעתי, בין דפיו נתגלה אוצר לשוני גדול, שיש בו מכל וכל. הסתבר לי כי העושר הלשוני המצוי ביצירה משפטית כבירה זו הוא עצום ורחב מאוד".

ספרה של קיים, הדוקטור היחידה בארץ לרטוריקה, עוסק ברטוריקה משפטית ובודק הן את המבנה הרטורי של פסקי הדין של שופטי בית הדין הגבוה לצדק והן את אמצעי השכנוע המגוונים, המשמשים אותם במלאכת השפיטה. הספר מכיל מאות דוגמאות של פסקי דין אותם ניתחה קיים שמצאה בדברים "קרקע כל כך פוריה ובתולית שאף אחד עוד לא חקר. לקחתי פסקי דין מובילים וכאלה שהם בעלי עניין מיוחד, כמו למשל הרצח של חנית קיקוס -

אבל אני עושה המון כל הזמן, וזה בא על חשבון בילויים, חברים, בתי קפה. אני לא זוכרת מתי בפעם האחרונה ישבתי בבית קפה. אולי יש שם איזשהו פספוס, אבל אני זוכרת שכשהייתי סטודנטית וראיתי את הסטודנטים שיושבים על הדשא ולא עושים כלום במשך שעות, חשבתי לעצמי שזה בזבוז נוראי. אצלי אלה ערכים שלא קיימים. החיים שלי הם עבודה ואחר כך בית. הם כל הזמן רשימת מטלות שלא נגמרת. ברור לי שלא הייתי מממשת את עצמי אם הייתי יושבת בבית".

מה את הכי אוהבת מכל מה שאת עושה?

"את הניהול. אני מאוד אוהבת פתרונות של משברים. תזרקי אותי בתוך סיטואציה הזויה לגמרי שאף אחד

"זה לא עולם מושלם וזה לא פשוט. אורח החיים שלי הוא כזה שכל הזמן יש צורך לעשות ויתורים. כשאני בעבודה אני לא בבית, כשאני כותבת אני לא מנהלת, אבל אני עושה המון כל הזמן, וזה בא על חשבון בילויים, חברים, בתי קפה. אני לא זוכרת מתי בפעם האחרונה ישבתי בבית קפה"

ניתחתי אותו מכל מיני זוויות, וראיתי איך כל אחד מהשופטים בונה את הטיעונים שלו ומנסה לשכנע. זו הייתה עבודה מרתקת."

במהלך הדוקטורט שמעה קיים מהמנחים שלה ואפילו מאחד השופטים שקרא את העבודה, חתן פרס ישראל, פרופסור קדרי ז"ל, שהיא חייבת להוציא על כך ספר. "בינתיים עבדתי, כתבתי ופרסמתי מאמרים ומחקרים ועכשיו הגיע זמנו של הספר."

מי קהל היעד של הספר?

"הספר, שהוא בעצם מדריך בתחום של רטוריקה משפטית, מיועד לעורכי דין, שופטים ובכלל לאנשים שמתעניינים בטכניקות שכנוע: פוליטיקאים, מנהלים, אנשי שיווק וכל הקהילה המשפטית. לכל מי שנדרש לשכנע וזה דבר חוצה גבולות ומקצועות. הכתיבה

המשפטית היא ספרות מופת בתחום של רטוריקה ואם לומדים מאותם שופטים, לומדים מהטובים ביותר. שופטים חייבים לשכנע. את פסקי הדין שלהם הם חייבים לנמק ולהסביר, אחרת הסמכות השיפוטית פשוט תתערער. כשיושבים בהכרעת דין שלושה שופטים, הם מתדיינים ביניהם ואחד משפיע על השני. כשמתקבלת החלטה - זה קובע גורלות. יש אנשים שהיו בצמרת של הצמרת וסיימו הכי נמוך שאפשר, בגלל פסק הדין."

בהיסטוריה האנושית נחשבה הרטוריקה לאמנות של ממש.

"נכון, רטוריקה היא סוג של אמנות. יש בה המון יופי והמון קסם. כששומעים נאום משובח, זה לא סתם עובר ליד האוזן, אלא מביא להתרוממות רוח. זה עושה טלטלה. יש עמים שאחרי ששמעו נאום הם יצאו למלחמה. נאום גטיסבורג של אברהם לינקולן או 'יש לי חלום' של מרטין לותר קינג הם נאומים ששינו את ההיסטוריה."

אגב, העובדה שמערכת החינוך החמיצה אותך כילדה אומרת משהו על מידת האמון שלך בבתי הספר היום?

"בית ספר יכול לגמור ילד בקלות. אני חושבת שיותר משהוא מגלה ילדים, הוא מפספס אותם, וההורים צריכים לעמוד על המשמר. אני לוקחת את בית הספר בעירבון מוגבל. הוא מכוון לחשיבה בסיסית, למכנה משותף לתלמיד הממוצע

והשמרן. אם אתה בולט לכאן או לכאן, בית הספר לא משתגע על זה. הוא לא אוהב תלמידים חריגים ונכחנים, יצירתיים ומורדים, ודווקא הם אלו שמגלים תגליות ופורצים דרכים. בית הספר מאבד גם את התלמידים השקטים. אני מדברת אמנם בהכללה על מערכת החינוך, אבל הדברים שלי נועדו לאוזניהם של הורים רבים שמערכת החינוך גרמה להם לאבד את האמון בילדים שלהם והובילה אותם למסקנה שדבר טוב כבר לא ייצא מהם.

יש להורים תפקיד ויכולת לשנות את הדברים?

"הורים צריכים להיות עם אצבע על הדופק. להעשיר ולתת לילד סביבה תומכת וממש להכריח לקרוא. לפתוח את הראש. לתת לילד בטחון עצמי, לא במובן של להתווכח עם המורה אלא לסמוך על עצמו ולדעת שיש לו כשרון, גם אם בית הספר לא רואה אותו. מכל האלמנטים שמנתי כאן, הכי חשוב הוא להעניק לילד

אמונה בעצמו ובייחוד שלו. כולנו, כהורים, מתייחסים לבית ספר בחשיבות עליונה ומחדירים לילדים, ש'אם לא תלמד לא תהיה כלום'. אבל היום יש תחנות

לשכנע את הלא משוכנעים

רוצים לשכנע את הסביבה במשהו? כך תעשו זאת בהצלחה

למדו והכירו את הנסיבות ואת קהל היעד שלכם ולפי זה בחרו את האמצעים הנכונים: אמצעים ריגושיים: יש לפנות אל הרגש. זה אומר בחירה נכונה של מילים וסגנון. אלו הופכים את הסיטואציה ליותר מזמינה ונכונה מבחינת השכנוע. אמצעים לוגיים: יש להסביר מה התרומה של דבר כזה, מה המשמעות של זה - לעשות היקשים לוגיים - אם נעשה כך, נקבל כך.

נאומי המלך

כמה מילים מקומיות על נואמים בינלאומיים

נשיא ארה"ב, ברק אובמה: "אחד הנואמים הגדולים ביותר היום"

בעל רטוריקה משובחת, מצליח לרגש בעוצמה, הנאומים שלו מפעימים. יש לו טביעת אצבע מאוד חזקה בנאומים וטכניקה מאוד מסודרת ומדוייקת, עם חזרות רטוריות שמאוד אופייניות לו. הוא תמיד פותח בסיפור אישי, מפלרטט עם הקהל, צוחק על עצמו וכך הוא בעצם מתקרב אל ההמונים ומאפשר להם להרגיש הזדהות.

ראש הממשלה, בנימין נתניהו: "הנואם הטוב ביותר שלנו"
אפילו המתנגדים הגדולים ביותר שלו מודים שהוא הנואם הכי טוב. נתניהו הוא אלוף, יש לו כישורים רטוריים מופלאים. הוא מסוגל לשכנע אותך בכל מה שהוא מאמין בו. יש לו דימויים ועולם שלם של תיאורים והוא מצליח להעביר את מה שהוא מאמין בו באופן מבריק ומשכנע.

"הכי חשוב להעניק לילד אמונה בעצמו ובייחוד שלו"

בדרך. אם פספסת את היסודי תלמד בתיכון, החמצת תיכון? תלמד במכינה. בסיכומו של דבר - גם אם בית הספר לא רואה את הכישרון של הילד, בסוף כל אחד יגיע למשהו. אחד יהיה יום בנייה, השני בבורסה והשלישי צייר, ובתנאי שתהיה להם אמונה עצמית ביכולת שלהם" ■